

LA LLUITA PER LES
HERBES.
POBLET i
MONTBLANQUET
CONTRA VALLBONA
PER MONTESQUIU

8

Per Valentí Gual Vilà

Introducció

En el procés de catalogació i ordenació de l'Arxiu de Poblet, concretament en el fons documental dipositat a l'armari III, vàrem tenir ocasió de poder consultar diversos lligalls relatius a plets civils entre el monestir i els seus vassalls, i entre aquests i altres senyors feudals.

En relació amb l'Urgell, són prou coneguts els conflictes entre Poblet i Verdú. Entre d'altres autors, hi han dedicat la seva atenció historiadors com Altisent, Font i Rius i Moxó. Verdú era una de les possessions més riques del cenobi i inicià un llarg procés de tempteig de jurisdicció. Dit amb altres paraules, maldà per incorporar-se a la corona. Les al·legacions de les dues parts en litigi fins i tot van arribar a trobar traducció en lletra impresa.

Altrament, el plet que presentem avui té dos actors principals. Es tracta de les comunitats cistercenques de Poblet i de Vallbona. Disposa d'un punt que vertebrava la topada: el dret de pastura i abeuratge de ramats. On? a Montesquiu, un indret que havia esdevingut un despoblat, possessió de Vallbona. Darrere del dret de pastura hi ha el d'exercici de la jurisdicció. D'ací la llargada cronològica del conflicte i l'entrada en escena dels homes de Rocallaura –vassalls de Vallbona– i, sobretot, de Montblanquet, domini pobletà.

Els fets. Exposició cronològica

En data indeterminada del 1739, eren redactades unes notes adreçades als advocats del Monestir, a Barcelona, sobre la pretensió del pare bosser de Poblet de péixer els ramats del cenobi al terme de Montesquiu, voluntat amb la qual estan d'acord els de Montblanquet.

Els advertiments informen que el terme de Montesquiu és rònc (segons Masoliver, des de Trento, quan fou obligat de dotar de poblament proper els monestirs femenins i els habitants de Montesquiu es traslladaren a Vallbona) i és possessió de Vallbona.

Els de Montblanquet ja havien introduït causa a la cort del veguer de Montblanc l'octubre del 1713, quan el setge de Barcelona per les armes de Felip V i no hi havia tribunal superior de justícia.

Any 1238: els abats de Santes Creus, de Labaix i de Fontfreda efectuaren arbitratge en el plet entre Poblet i Vallbona sobre el castell de Montesquiu, terme i pertinences. Resolgueren que l'abadessa de Vallbona tenia el ple dret sobre el lloc, però que els de Montblanquet retenien el *ius paciendi* –dret de pastura– de tots els animals, tant grossos com menuts, al terme de Montesquiu. Quedava dictat que si resultava tala en blats, vinyes o arbres fruiters, tres experts havien de valorar els danys. A la vegada, els de Montesquiu tenien facultat de dret de pastura al terme de Montblanquet.

Any 1713: els jurats de Vallbona empenyoraren un ramat de bestiar de pèl que fou trobat pasturant a Montesquiu i que era d'un particular de Montblanquet. Dictamen en favor de Montblanquet.

Des de 1715 a 1730: vigència d'una concòrdia, feta amb consentiment de Poblet i de Vallbona, amb intervenció de Marià Boneu; una part del terme de Montesquiu, fitada i termenada, havia estat assenyada per empriu dels ramats de Montblanquet. La concòrdia no consta per escrit. La fitació es pot demostrar.

Any 1731, febrer: alguns particulars de Vallbona, per ordre dels regidors i del batlle del poble, empenyoraren el ramat d'ovelles que Poblet tenia al Tallat; un d'un veí de Montblanquet, que feia pasturar el bestiar al terme rònc de Montesquiu, i un ramat de cabres de Joan Segura, de Montblanquet.

La part de Poblet interposa plet davant el tinent de corregidor i aquest mana restituir les penyores. Després

d'alguna «*contradictio*» els de Vallbona van restituir el bestiar: 10 moltons i 15 cabres.

Del 1731 en endavant havien fet alguna que altra penyora contra els de Montblanquet. Aquests no les recorren per no gastar en plets. Cap de les penyores havia estat restituïda.

El 1739 el bossier de Poblet, Joan d'Armengol i d'Aymerich, creu de gran interès poder herbejar a Montesquiú i opina que caldrà interposar lletres a l'Audiència, car pensa que l'abadessa de Vallbona instiga els vassalls a fer penyores.

Demana si és millor introduir la causa en els termes del 1713 o fer-la córrer de bell nou. La segona opció pot comportar problemes derivats del fet que Montblanquet fa temps que no porta ramats a péixer a Montesquiú per evitar penyores i que caldria trobar testimonis d'uns vuitanta anys d'edat per provar que trenta o quaranta anys abans de la causa del 1713 hi havia dret de pastura a Montesquiú.

Any 1739, 30 d'agost. En poder de Francesc Xammar, notari de Bellmunt, atestat extrajudicial de Josep Vallverdú, pagès de Montblanquet, resident a Poblet, sobre l'empriu on péixer i abeurar els animals dels de Montblanquet al terme de Montesquiú.

Declara que és de Montblanquet, terme veí de Montesquiú i Vallbona. Del seu record –quaranta anys enrere–, sempre havia vist que els de Montblanquet, sense contradicció de ningú, amb llibertat, havien dut el bestiar gros i menut, de pèl i de llana, a pasturar al terme de Montesquiú i a abeurar els animals a les aigües del mateix terme.

Ell hi ha portat els ramats del seu pare. Reconeix que, per raons que ignora, la vila de Vallbona havia penyorat algunes cabres al terme de Montesquiú.

El seu pare i altres persones velles de Montblanquet sempre li havien dit que els naturals del poble tenien empriu on péixer i abeurar els ramats al terme de Montesquiú, i viceversa.

Any 1739, 30 d'agost. Notari Xammar, de Bellmunt.

Testimoni de Josep Vila, pagès dels Omells de na Gaia.

El poble dels Omells confronta amb Montesquiú i Montblanquet. De quinze anys ençà no pot assegurar que els veïns del segon lloc hagin dut el bestiar al primer, però sap que abans no hi havia cap problema de fer-ho.

Any 1739, 30 de setembre. Resposta dels advocats de Barcelona als dubtes anteriors presentats per Poblet.

Com que els de Montblanquet tenen el text de la concòrdia del 1238, poden estar tranquils, encara que no puguin aportar testimonis. Cal recórrer a la primera solució (evocar la causa del 1713) perquè seria contraproductiu per als interessos de Poblet entrar-ne de nova. S'ha d'evocar al més ràpid possible, abans que es morin els testimonis, i cal fer còpia ràpida del procés llavors seguit. Els testimonis no han de ser de Montblanquet i han de distingir tres etapes: abans de 1713, 1713-1731 i 1731-1739.

Any 1739, 8 d'octubre. Notari Xammar, de Bellmunt.

Testimoni de Dídac Vallverdú, pagès de Senan.

Des de fa seixanta anys, excepció dels darrers, els de Montblanquet havien dut el bestiar a Montesquiú i ningú de Vallbona els havia fet oposició.

Any 1739, 8 d'octubre. Notari Xammar, de Bellmunt.

Testimoni de Joan-Baptista Vallès, pagès de Senan.

De la part de 55 anys ençà, que ha guardat ramats propis. Ha parlat amb pastors de Montblanquet els quals li han comentat que feien péixer i herbejar sense cap oposició els ramats al terme de Montesquiú. Ara bé, li consta que els darrers anys havien sorgit certs problemes i havien estat penyorades algunes bèsties.

Any 1740, 21 de gener. Poblet obté Reial Provisió segons la qual la vila de Vallbona no ha d'impedir l'entrada dels ramats de Poblet al terme de Montesquiú.

Any 1740, 16 de març. Al·legacions de Vallbona (contingudes al document de 1741, de Borés, de la part de Montblanquet –vegeu infra–) i que foren presentades per Josep Creus, apoderat dels de Vallbona.

Montesquiú tenia, segons els vestigis, cinquanta o seixanta cases i església parroquial.

Els de Vallbona declaren que el terme de Montesquiú «*era antiguamente poblado, que por causa de ser distante del Monasterio de Vallbona transfirieron sus pobladores la población en el parage actual contiguo*» al Monestir i quedaren ermes les pertinençes que tenien al lloc.

A Montesquiú no hi havia hagut «*baldíos, o, tierras comunales*», totes eren de particulars que feien

*Tossalet, cobert de bosc, on era emplaçat Montesquiú.
(Foto: Lluís Foix. CP: Mossèn Francesc Benet)*

servir les herbes com millor els semblava.

Havien fet ordinacions sobre l'ús de les herbes del terme de Montesquiú, en podien disposar lliurement i les arrendaven –fins i tot als mateixos veïns de Montblanquet, fins al 1713–. Només quedaven lliures d'arrendament les que necessitava cada particular per a les bèsties de tir i 120 caps de bestiar de llana.

Tenen possessió immemorial de fer penyora dels ramats de particulars que entrin al terme de Montesquiú i el 1713 ho practicaren en els ramats de Jeroni Domingo i Pere Vallverdú, de Montblanquet. Varen compondre vint caps a pena de tres sous cadascun. Els vengueren i donaren els diners als regidors de Vallbona.

El 1284 Dalmau de Soler i Elicsén vengueren a l'abadessa la castlania i altres drets que percebien a la vila, castell i terme de Montesquiú.

Una ordinació de 1572 impedeix els ramats d'entrar en terres de guaret els mesos de juliol, agost i setembre, fins haver tocat les nou. Era considerat ramat tot el conjunt de bèsties que passés de deu caps. El ban era d'un sou per cap.

El 1654 havien donat llicència a Eloi, de Montblanquet, per entrar un ramat al terme de Montesquiú fins al coll del Prat a canvi de set lliures i per un any.

En capbrevar, el 1660 havien declarat que les herbes del terme de Montesquiú pertocaven la Universitat de Vallbona i podien imposar bans i penes i penyorar els contraventors. L'abadessa no tenia cap dret sobre les herbes. El 1687 refermaren les declaracions.

Dues ordinacions de 1697 estipulaven que tothom podia tenir ramat de llana a parceria fins a 120 caps i de pèl només a coneixement dels jurats. Que qualsevol que tingués ramat a Montesquiú havia de pagar un sou per cap, fins i tot els bens que no fossin venuts per Sant Miquel de setembre.

Poblet argumenta que una sentència fou signada per l'abadessa Isabel i que mai en van tenir cap amb aquest nom.

El terme de Vallbona no té mitja hora de distància en quadre i no és abundant en herbes per a la pastura dels ramats de llana i tir dels particulars, i per això s'han de valer de les herbes de Montesquiú. Aquest

terme, en canvi, té una hora en quadre i és compost de terres ermes i de conreu a raó d'una tercera part per dues, respectivament. Les herbes del terme de Montesquiú no són suficients per mantenir més de quatre-cents caps de bestiar. Si hi anessin altres ramats, i més encara si fossin de pèl, quedaria desboscada i no hi podrien péixer els ramats de llana i pèl de Vallbona. Per això necessiten de totes les herbes de Montesquiú.

Si els particulars de Vallbona no poguessin mantenir els ramats vindria la seva total ruïna en faltar fems i adobs per a les terres de conreu i el dret de capitació (del bestiar), car la vila no té altres emoluments. Els costums de Vallbona i dels pobles veïns assenyalen que cap ramat ni de pèl ni de llana entri a péixer en terres llaurades, ni sembrades, ni als guarets que no hagin passat tres dies després d'haver plogut, ni des de Sant Miquel de maig fins al de setembre, abans de les 9 del matí.

En confirmació de l'escassetat d'herbes, retreuen el permís de 1654 a un particular de Montblanquet i que la Universitat de Vallbona les vengué a carta de gràcia a l'abadessa per 100 lliures, el 1717, «*para cumplir al pago del Rl. Catastro y sus ahogos*» i que el 1738 van concedir llicència a Eloi Palau, de Montblanquet, per péixer en una altra partida del terme a canvi de vuit lliures.

El 1729 la Universitat de Vallbona va recobrar les herbes en restituir les 100 lliures a l'abadessa. El 1727, davant el notari Castelló, de Montblanc, la Universitat de Vallbona capbreuà la jurisdicció civil i criminal del terme de Montesquiú en favor de l'abadessa, el delme dels grans i fruits per meitat entre l'arquebisbe de Tarragona i l'abadessa, i la primícia per al rector de Rocallaura.

En conclusió, Vallbona creu que la servitud de péixer en terra d'altri expira quan les pastures no són suficients per al bestiar de l'amo. I qui pretén entrar els ramats en terra d'una altra unitat ha d'observar-ne les disposicions. I encara que fos provada la possessió de Poblet i Montblanquet, hauria de cessar perquè els de Vallbona necessiten totes les herbes.

Relació de penyores, segons la part de Vallbona: 6.3.1730, ramat de moltons propietat del Tallat; 16.9.1731, ramat de cabres de Montblanquet guardat per Josep Vallverdú i pagament del ban; 16.8.1739, ramat de cabres de Damià Vallverdú, de Montblanquet, i penyora d'un cap.

Any 1741, 16 de febrer. Reial Provisió que assenyalà el mateix que la de 21 de gener de 1740. Afegeix que Poblet i Montblanquet no han d'impedir Vallbona de denumerar (descriure els casos en què entra bestiar foraster al terme de Montesquiú) el bestiar de Poblet.

Any 1741, 12 de juny. Miquel Borés, procurador de l'abat de Poblet i dels regidors de Montblanquet. Alegacions als capítols presentats per Vallbona el 16.3.1740.

El plet començà davant l'ordinari de Montblanc, el 30.10.1713. Es va suspendre el 1731, quan els de Vallbona molestaren el ramat de Joan Segura i el del Tallat. El 1739 els de Vallbona van tornar a insistir i un any després l'audiència dictà en contra seva.

L'única dificultat del plet rau a saber si en el temps de la seva introducció, el 1713, els de Montblanquet tenien facultat de poder entrar els ramats al terme en qüestió.

El terme de Montesquiú és despoblat. Afronta amb Rocallaura, Montblanquet, Vallbona i Nalec. És jurisdicció del monestir de Vallbona, segons capbreus de 1660, 1687, 1703 i 1727. Els declarants en el capbreu també detallen que és terme diferent del de Vallbona. Pel que fa a l'«espiritual», pertany a la parròquia de Rocallaura i paguen la primícia al rector d'allí. Montblanquet, altrament, és jurisdicció populetana.

Sobre la concòrdia de 1238, ara s'afirma que primer la intentaren els abats de Santes Creus i Labaix sense èxit i va caldre nomenar els de Fontfreda i Santes Creus. S'afegeix que fou determinat que Vallbona pagués a Poblet 400 maravedís i que Poblet retingués el terme i els fruits fins a obtenir la quantitat. I que Vallbona fou absolta de pagar els 300 maravedís que pretenia Poblet arran de la inobservància de la primera concòrdia per Vallbona..

A continuació Miquel Borés fa la presentació de diversos testimonis.

146 Magí Solsona, pagès de Rocallaura, nascut el 1699. No va poder declarar de vista abans del 1713, perquè el 1708 va passar a Mont-ral i no va tornar a Rocallaura fins al 1728. Afirmar, però, que Poblet i Montblanquet podien péixer a Montesquiú.

Declaren semblantment: Agustí Pàmies, pagès de Farena, de 58 anys; Ramon Torrelles, pagès de Rocallaura, de 60 anys (no pot prestar testimoni dels 4 ó 5 anys que va fer de parcer a Cabrera); Josep Vilamajor, pagès dels Omells, de 75 anys; Josep Rayner, pagès de Rocallaura, de 75 anys; Joan Segura, pagès de Sant

Imatge de la mesura de la quartera de Montesquiú.
(Foto: Lluís Foix. CP: Mossèn Francesc Benet)

Sobre el tema de les herbes: res treu el dret dels de Montblanquet de portar el bestiar a Montesquiú, car ordinations i arrendaments no s'estenen al dret de tercers.

Sobre facultat de fer penyores els de Vallbona: precisament pel fet que no tenen possessió immemorial van començar el plet del 1713 i fou aleshores perquè va coincidir amb les primeres penyores. Que dels deu testimonis que declaren de la part de Vallbona (no els tenim), no n'hi ha ni un que argumenti haver fet cap penyora abans del 1713.

Sobre la venda de 1284: no prova que les herbes i pastures estiguessin sota domini dels venedors.

Sobre l'ordinació de 1572: no té res a veure amb el plet.

Sobre llicència a particular del 1654: el certificat és una nota i el llibre no té títol. No cal donar-li ni fe ni crèdit. Ni tan sols s'expressa el cognom del particular de Montblanquet.

Sobre capbreus de 1660 i 1687: res d'això afecta el plet; l'abadessa acceptà la declaració fent les protestes oportunes i repugna l'exercici de la jurisdicció civil i criminal que els de Vallbona reconeixen a l'abadessa.

Sobre ordinations de 1697: res tenen a veure amb el plet.

Sobre nom de l'abadessa: devia ser un error del copista.

Poblet al·lega que els usos i costums de Vallbona no tenen res a veure amb el plet. Contra el que diuen els de Vallbona, el terme de Montesquiú pot mantenir fins a 600 caps de bestiar, encara que la meitat fossin de pèl. Les herbes del terme de Vallbona no deuen ser tan escasses quan permeten tenir a cada veí 120 caps de bestiar, encara que foraster.

Any 1746, 22 d'abril. Dictamen del Dr. Francesc Aparici, de la Reial Audiència. Recorda la Reial Provisió

Magí, de 45 anys (fins al 1720 va viure a Sant Magí, però després va passar a Llorenç, els Omells i Montblanquet); Joan B. Vallès, pagès de Senan, de 76 anys; Dídac Vallverdú, pagès de Senan, de 75 anys.

Borés remarca que els testimonis 1, 3, 4 i 5 són vassalls de Vallbona, ja que són de Rocallaura i els Omells. La resta ho són de Poblet.

El procurador de Poblet assenyala que no es dubta que el terme de Montesquiú era poblat, perquè així resulta de la sentència de 1238, i que seria a un tres quarts d'hora del monestir de Vallbona «*infiriendolo del paraje donde aun permanezcen los vestigios*». Altrament, no considera matèria provada que el despoblessin voluntàriament i construïssin la nova població al costat del monestir, ja que al·leguen tradició i existència de despoblat.

Els qui ho recullen de la tradició defensen que el terme fou despoblat per ordre dels reis i seguint el concili de Trento, tot i que, segons Poblet, el concili no va ordenar que els pobles distants dels monestirs de religioses es despoblessin, sinó que es transferissin a les poblacions: per tant, Montesquiú no passaria a Vallbona, sinó a l'inrevés.

Sobre que no hi havia erms ni comunals: els de Vallbona no se'n poden recordar perquè han passat 180 anys des de la celebració del concili tridentí.

de 16.2.1741. Adverteix Poblet que no ha de tenir massa por que Vallbona faci servir la facultat de descriure els casos d'entrada de ramats forasters, car gairebé mai s'ha arribat a la liquidació de les penes. Que difícilment podran tenir sempre el notari a punt per acudir al lloc amb els testimonis i que si passa temps tindran problemes per provar-ho.

Caldria que Poblet tractés d'esbrinar si el poble de Vallbona és anterior al concili de Trento i si alhora existien Vallbona i Montesquiu per tal d'excloure el supòsit de Vallbona segons el qual Montesquiu fou transmigrat allí.

Any 1747, 26 d'agost. La Reial Audiència proveeix adjudicar als regidors i particulars de Vallbona l'ús de les herbes i els abeuradors del terme de Montesquiu i priva Poblet i Montblanquet de pasturar-hi amb el seu bestiar, llevat de la partida de terra designada per la Universitat de Vallbona el 1713. Poblet i Montblanquet hauran de satisfer un sou per cada cap de bestiar que hi portin. Vallbona és facultat per penyorar qualsevol bestiar foraster a raó de tres sous per cap.

Ant 1747, setembre. El batlle de Vallbona, Damià Cerdà, i els regidors Josep Torramadé i Pere Pau Bernat no han dubtat a dur a terme penyores de bestiar. Són les que segueixen.

El 14 de setembre, 180 moltons de Poblet que pasturaven a Montesquiu; els porten a Vallbona i retenen els deu millors. El dia 17 Poblet reclama el bestiar i els de Vallbona no en volen saber res.

El 16 de setembre, penyora d'un ramat de cabres de Poblet que pasturava a Montesquiu.

El 18 de setembre, prenen vuit vaques de Joan Segura, de Montblanquet.

El procurador de Poblet demana que s'aturin les penyores fins que hi hagi sentència definitiva, car la seva part ha recorregut contra la del 26.8.1747.

Circa 1748. Poblet i la Universitat de Vallbona intentaren de fer una concòrdia per liquidar el problema. L'advocat de Vallbona va demanar 1.000 lliures i la proposició fou considerada per Poblet tan desmesurada que acabaren la reunió allí mateix. Poblet va dir que 100 lliures eren suficients.

Ho va argumentar així: penyora d'un ramat de deu moltons de Poblet «*este es líquido*»; una altra feta el 1731 de la qual no consta ni del nombre ni de la penyora sinó per una nota que tenen els de Vallbona, per tant, és de difícil justificació; una altra de 335 caps de bestiar de Poblet feta el 1740, però tampoc consta localització; una altra de 350 caps fet el 1740, que argumenta Vallbona que va pasturar 22 dies a Montesquiu; una altra de 180 moltons de Poblet feta el 1747 (els de Vallbona en vengueren deu sense que consti enlloc que hagin restituit el seu valor (Poblet podria demanar multa de 200 lliures per contravenció de normativa).

En resum, descomptats els 180 moltons darrers, el nombre de caps empenyorat és de 946, i a 3 sous, toquen 141 lliures i 18 sous.

A més, Poblet no ha de pagar el bestiar penyorat a particulars, que puja 287 caps o 43 lliures i 1 sou. D'alguns no consta qui era el propietari i d'altres ja fou pagada la penyora.

Els de Vallbona pretenien cobrar penyores per cadascun dels 22 dies que havia pasturat el ramat susdit, però Poblet al·lega que només van descriure un cas i que, per tant, l'han de tenir per un sol empenyorament.

L'advocat de Poblet creu que els de Vallbona no podien aspirar a gaire més de 184 lliures i 19 sous i, per via de composició, a unes 100 lliures.

Any 1748, 29 d'agost. Francesc Aparici informa que és difícil de guanyar el plet si a Poblet no troben l'original de la concòrdia de 1713, feta amb intervenció del prior del Tallat i de Marià Boneu i que facultava els de Montblanquet de péixer ramats a Montesquiu.

Circa 1748. Rèplica de Poblet a la provisió de la Reial Audiència de 26.8.1747.

Basada en dos capítols: 1) que l'octubre de 1713 els de Vallbona no estaven en disposició de prohibir a Poblet ni als particulars de Montblanquet les herbes, pastures i abeuradors del terme de Montesquiu. 2) que és incerta la capitulació de 1713, segons la qual Poblet i Montblanquet només tenen drets sobre una partida del terme de Montesquiu.

No datat. Reial sentència de 28.10.1763 va confirmar la de 26.8.1747. Poblet defensa que moltes de les penyores han estat fetes a la partida en qüestió.

Any 1764, 18 de març. Josep Creus, procurador de Vallbona, en actes contra Pau Borés Llorell, procurador de Poblet.

Recorda la reial provisió de 26.8.1747 i la confirmació de la reial sentència provisional de 26.10.1763.

Torna a fer una relació del bestiar penyorat. Amplia que aquell que va estar 22 dies pasturant, només tornava de nit al Tallat, segons testimoni dels pastors Ramon Esquerré i Sebastià Siló.

Afegeix que el setembre del 1747 feren penyora de 234 caps de cabra de diferents particulars de Montblanquet que feia pasturar Josep Vallverdú, del lloc, i el 22 del mateix mes els retornaren a Eloi Palau, batlle de Montblanquet, qui les comptà abans d'encarregar-se'n.

El mateix mes feren penyora de vuit bous de Joan Segura.

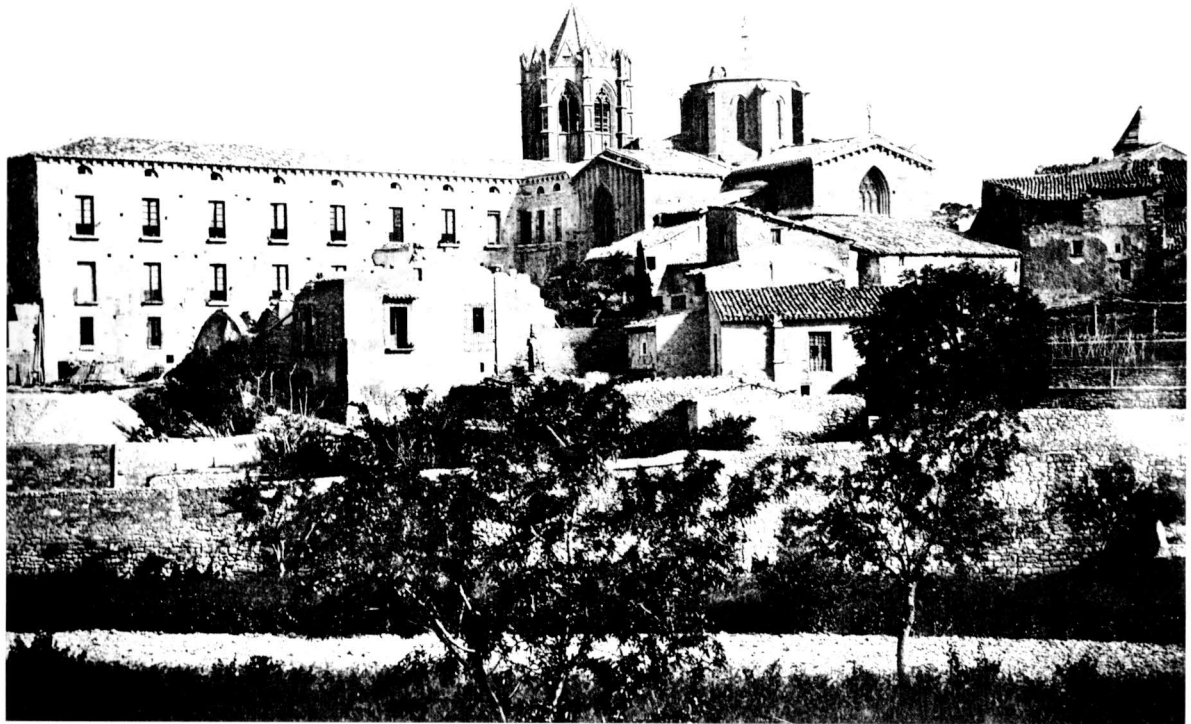
Del 1713 fins al 1748, el ramat de Poblet va entrar diverses vegades al terme de Montesquiú i tenia més de 250 caps.

Després de 7.4748 els de Vallbona van decidir no restituir res als de Poblet ni als de Montblanquet en concepte de penyores.

Els particulars de Vallbona no tenen part en els bans.

1764, 27 de novembre Joan Vidal, monjo i arxiver de Poblet, certifica que a l'arxiu hi ha un acte firmat entre l'abat de Poblet, senyor de Montblanquet, i l'abadessa de Vallbona, que ho és de Rocallaura, en poder del substitut del rector de Vallbona. Data del 1475 i conté les clàusules dels emprius entre Montblanquet i Rocallaura.

Són enumerats els límits: els de Rocallaura poden abeurar el bestiar a la font de la Lorda i d'aquí, pel camí vell de Montblanquet al Tallat, de la font en amunt. Els de Montblanquet poden emparar al lloc on afronta el terme propi amb el de Rocallaura fins al tros d'en Riner –situat al pla de les Llances– i d'aquí tot l'obac en amunt fins al mas de Bell-lloc –excepte els conreus de la Coma– i d'aquí als noguers de Jaume Morcell i tornar pel comellar d'en Bou amunt, fins al camí de Solivella, i d'aquí «fins en vista de la Conqua» (prova que aquest mot designava la nostra comarca el 1475).

*Vista general de monestir de Santa Maria de Vallbona de les Monges, l'any 1879.
(Arxiu fotogràfic Comarcal de l'Urgell. Arxiu Històric Comarcal de Tàrraga).*

Conclusions

El més gran impuls de l'activitat ramadera va venir de la mà dels cistercencs. Les comunitats aconseguiren una part notable de les grans àrees de pastura del Pirineu i del pre-Pirineu, i de la Catalunya central i meridional. Així es va crear una gran xarxa de transhumància nord-sud i est-oest, a la qual seguiren les grans fires ramaderes, com ara la de Verdú. Les ramades senyorials sempre van ser considerables i, per exemple, al segle XVIII Poblet arrendava les herbes d'Espot.

El plet entre Poblet i Vallbona per a l'ús de les herbes i aigües del despoblat de Montesquiu s'allargà durant bona part del segle XVIII –amb seguretat en el mig segle que s'escola entre 1713 i 1764–, tot i que segurament ja cuejava en èpoques anteriors. La justícia va emetre sentències favorables adés a una part adés a una altra. Finalment, sembla que Vallbona s'endugué el millor resultat, tot i que ignorem la resolució final del contenciós i àdhuc si va existir.

Més enllà de fets anecdòtics però d'innegable interès local, interessa de ressaltar una sèrie d'aspectes. El primer, la importància que per a la cabana ramadera de Poblet tenien les pastures del sud de l'Urgell, la zona límitrof amb la Conca estructurada al voltant dels vessants de la serra del Tallat. Altisent (64-67) ha descrit l'aspecte ramader de l'economia del cenobi conquenc. Pledejar per les herbes d'un despoblat suposava enfrontar-se a un altre monestir amb nombroses possessions territorials al migjorn urgellenc i, a la vegada, defensar les reivindicacions dels vassalls. I les pròpies, car eren els ramats de Poblet els que algun cop foren objecte de penyora.

Com sempre, són esgrimits vells documents. Molts cops no es localitzen als arxius monàstics respectius. Les antigues escriptures havien sofert diverses dispersions. Els advocats i els procuradors acaben de reblar el clau amb l'aportació d'arguments satisfactoris a les parts respectives. En el fons, però, el problema és que darrera l'ús de les herbes i les aigües s'hi pot mirar d'infiltrar drets territorials. I l'altra part no està disposada a admetre-ho, ni que sigui del mateix orde monàstic. Senyors són senyors.

Cal destacar, finalment, el paper de la comunitat pagesa. Batlles i regidors que argumenten, amb extremisme, el desastre que suposaria per a les economies familiars no poder disposar de les herbes. Aquestes, a la vegada, han hagut de ser venudes a carta de gràcia quan l'impacte del cadastre. La ramaderia, font de riquesa complementària a l'agricultura, en equilibri difícil i inestable, jau en el substrat d'aquest plet i de molts altres.

Bibliografia

- Altisent, Agustí: **Història de Poblet**. Monestir de Poblet, 1974.
- Font Rius, Josep M.: «Del domini pobletà sobre la vila de Verdú. Notes per a la història del règim senyorial de Poblet», a **Miscellanea Populetana**. Abadia de Poblet. 1966, pp.361-373.
- Masoliver, Alexandre: «Poblet: vida econòmica del Monasterio en el siglo XVII». **Miscellanea Populetana**. Abadia de Poblet. 1966, pp.387-432.
- Moxó, Salvador: **La disolución del régimen señorial en España**. Madrid, 1965.